

АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР
НАУКОВО-ПРИРОДОЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Том ІХ

ВИДАВНИЦТВО АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР
КИЇВ — 1961

16727

57
H-34

АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР
НАУКОВО-ПРИРОДОЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Том IX

16727

ВИДАВНИЦТВО АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР
КИЇВ — 1961

Б. В. М. А.

ПАЛЕОЗООЛОГІЯ

ДЕНТАЛІДИ КРЕЙДОВИХ ВІДКЛАДІВ
ВОЛИНО-ПОДІЛЬСЬКОЇ ПЛИТИ

В. Т. Левицький

У фондах Науково-природознавчого музею АН УРСР зберігається понад 100 зразків денталіід з верхньокрейдових відкладів Волино-Подільської плити. Їх опис подаємо в цій статті.

На підставі опрацювання великої кількості матеріалу, що належить до однієї нечисленної родини, ми зробили висновки про стратиграфічне поширення видів і про деякі деталі їхньої форми. Зокрема, серед зразків сеноманського виду *Fustiaria strehlensis* (Gein.), з якого раніше були відомі лише ядра, ми знайшли уламки трубок. Це дало нам можливість вивчити форму, товщину та скульптуру черепашки і, таким чином, доповнити характеристику даного виду.

Fustiaria strehlensis (Geinitz), 1875

Таблиця, 1—3

1846. *Dentalium ellipticum* Reuss, Versteinerungen der böhm. Kreideformation, I, S. 41, Taf. II, Fig. 20.

1875. *Dentalium Strehlense* Geinitz, Elbthalgebirge, II, S. 179, Taf. 30, Fig. 6.

1885. *Fustiaria Strehlenensis* Noetling, Fauna der balt. Cenoman-Geschiebe, S. 36, Taf. VII, Fig. 2 u. 2 a.

Опис. В колекції є 32 уламки ядер. На чотирьох збереглися рештки трубок. Найбільший уламок має довжину 39,3 мм, діаметр на тоншому кінці — 4,4 мм і на ширшому — 6,6 мм. Ядра

майже прямі. Їх поверхня гладенька, блискуча. На тоншому кінці ядра виступає вузеньке, мало помітне, закруглене, поздовжнє реберце, обмежене з боків двома вузенькими, неглибокими борозенками (таблиця, 1, 2). Очевидно, реберце треба вважати слідом від поздовжньої борозенки, яка була на внутрішній поверхні трубки, на її черевному боці. На другому зразку видно на спинному

Назва виду	Сеноман	Турон	Коньяк	Сантон	Кампан	Маастрихт		
						Mst ₄	Mst ₂ ¹	Mst ₂ ²
<i>Fustiaria strehlensis</i> (Geinitz)	—							
<i>Dentalium nutans</i> Kner					—			
<i>Dentalium multicosatum</i> Favre						—	—	—
<i>Dentalium sacheri</i> Alth			—		—			—

Стратиграфічне поширення денталіід серед крейдових відкладів Волино-Подільської плити.

боці ядра (напроти реберця) дві поздовжні борозенки (таблиця, 2 a).

Поверхня трубки вкрита вузенькими поздовжніми лініями (тонші чергуються з дещо грубшими), які пересікаються ще вужчими, однаковими поперечними лініями (таблиця, 3). Товщина стінки трубки 0,7 мм.

Місцезнаходження. Серед верхньосеноманських детритових вапняків у селах Чорторії, Волі Микулинецькій, Нагір'янци, Рукомиші, Лапаївці та Золотниках Тернопільської області.

Поширення. В сеноманських валунах Прибалтики (Нетлінг, 1885), в туронських відкладах Чехії (Рейс, 1846) і Саксонії (Гейніц, 1875).

Dentalium nutans Кнер, 1848

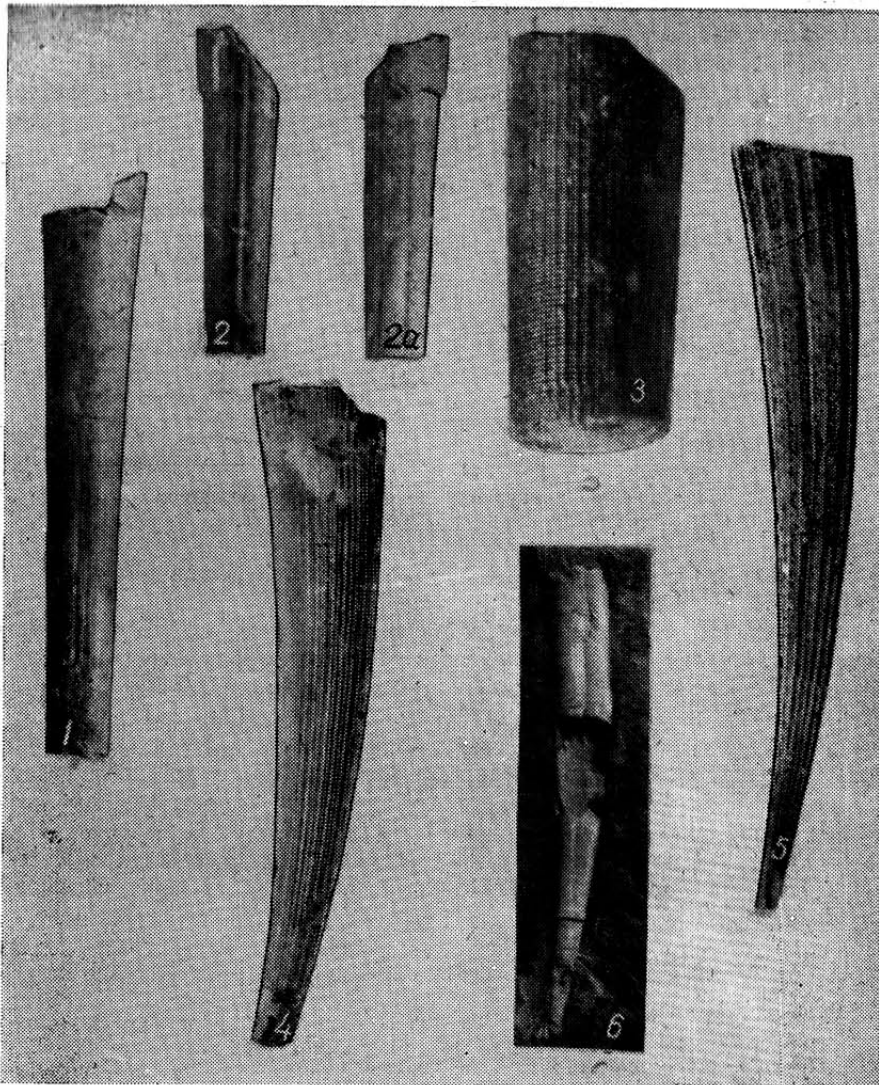
Таблиця, 4

1848. *Dentalium nutans* Kner, Versteinerungen v. Lemberg, S. 23, Taf. IV, Fig. 10 u. 10 a.

1869. *Dentalium nutans* Favre, Mollusques foss. de Lemberg, p. 100, pl. XI, fig. 6 a et 6 b.

Опис. 34 зразки, на більшості яких збереглися рештки трубок. Трубки конічні, незначно вигнуті в дугу, відкриті з обох сторін. Поперечний розріз еліптичний. Поверхня вкрита густими поздовжніми ребрами, між якими, починаючи від половини довжини трубки, з'являються тонші проміжні реберця. На деяких зразках видно дуже тонкі поперечні лінії.

Розміри найбільшого зразка: довжина 47,2 мм, діаметр ширшого кінця 7,3 мм, діаметр вужчого кінця 1,4 мм.

Таблиця

1 — *Fustiaria strehlensis* (Geinitz). Ядро. $\times 2$. Сенoman, Тернопільська обл., с. Нагір'янка. Зразок № 26071; 2 — *Fustiaria strehlensis* (Geinitz). Вигляд ядра з черевної сторони. $\times 2$. Сенoman, Тернопільська обл., с. Чорторія. Зразок № 26073; 2a — *Fustiaria strehlensis* (Geinitz). Вигляд ядра з спинної сторони; 3 — *Fustiaria strehlensis* (Geinitz). Уламок трубки. $\times 4$. Сенoman, Тернопільська обл., с. Чорторія. Зразок № 26073a; 4 — *Dentalium nutans* Кпер. $\times 2$. Нижній маастрихт, Львівська обл., с. Ставчани. Зразок № 26074—К 95; 5 — *Dentalium multicostatum* Favre, $\times 2$. Маастрихт, Львів. Зразок № 26075; 6 — *Dentalium sacheri* Alth. $\times 2$. Нижній маастрихт, Львівська обл., с. Ставчани. Зразок № 26076 — К 97.

Місцезнаходження. У сантоні в с. Крихівцях; у кампані в м. Немирові та в селах Розвадові й Миколаєві; в зоні *Belemnitella langei* в селах Розвадові, Дмитрі, Межиріччі, Миколаєві та в Городку; в лянцеолятовій зоні в селах Мшані та Довжанці; в зоні *Belemnitella junior* у Грибовичах.

Описаний Р. Кнером голотип походить з лянцеолятової зони в с. Нагор'янах.

Dentalium multicostatum Favre, 1869

Таблиця, 5

1850. *Dentalium decussatum* Alth, Umgebung von Lemberg, S. 226, Taf. XII, Fig. 1.

1869. *Dentalium multicostatum* Favre, Mollusques foss. de Lemberg, p. 101, pl. XI, fig. 7a et 7b.

Опис. 26 зразків, на двох з яких збереглися рештки трубок, інші — у вигляді ядер. Трубка довга, злегка конічна, тонкостінна, незначно зігнута, відкрита з обох сторін. Поперечний розріз еліптичний, більше або менше сплющений. На поверхні трубки є 10—12 поздовжніх чітких ребер. Між ними, починаючи приблизно від половини її довжини, з'являються тоненькі реберця, кількість яких поступово збільшується від одного до чотирьох. На деяких екземплярах слабо помітні тонесенькі поперечні лінії.

Розміри найбільшого зразка: довжина 51,1 мм, діаметр ширшого кінця 7,8 мм, діаметр вужчого кінця 1,7 мм.

Місцезнаходження. У верхньому кампані в селах Гуменці і Розвадові, у нижньому маастрихті в селах Розвадові і Ставчанах, в лянцеолятовій зоні у селах Брюховичах і Нагір'янах, в зоні *Belemnitella junior* в селах Брюховичах, Старій Скваряві та в місті Львові.

Dentalium sacheri Alth, 1850

Таблиця, 6

1850. *Dentalium sacheri* Alth, Umgebung von Lemberg, S. 226, Taf. XII, Fig. 2.

1891. *Dentalium sacheri* Böhm, Kreidebild. Fürbergs, S. 70.

Опис. 14 зразків з досить збереженими трубками. Трубка конічна, дещо зігнута, гладенька, відкрита з обох сторін. Поперечний розріз еліптичний, сильно приплющений. На більшості екземплярів дуже невиразні сліди приросту.

Розміри найбільшого зразка: довжина 45,7 мм, діаметр ширшого кінця 5,9 мм, діаметр вужчого — 1,8 мм.

Місцезнаходження. У кампані та нижньому маастрихті в селі Ставчанах, у сантоні, кампані та в зоні *Belemnitella langei* в селі Розвадові, в зоні *Belemnitella langei* в селі Мшані та в м. Городку, в зоні *Belemnitella junior* у Львові та селах Завадові і Старій Скваряві.

- Курс зоології, т. I, Лопатоногіе, М., 1949.
 Питтель К., Основы палеонтології, ч. I, Л.—М., 1934.
 Alth A., Geognostisch-palaeontologische Beschreibung der nächsten Umgebung von Lemberg, Naturwissenschaftliche Abh., Bd III, Wien, 1850.
 Böhm J., Die Kreidebildungen des Fürbergs und Sulzbergs bei Siegsdorf in Oberbayern, Palaeontographica, Bd 38, Stuttgart, 1891.
 Favre E., Description des mollusques fossiles de la craie des environs de Lemberg en Galicie, Geneve, 1869.
 Geinitz H. B., Das Elbthalgebirge in Sachsen, Palaeontographica, Bd 20, Cassel, 1871—1875.
 Kner R., Versteinerungen des Kreidemergels von Lemberg und seiner Umgebung, Naturwissenschaftliche Abh., Bd III, Wien, 1848.
 Noebling F., Die Fauna der baltischen Cenoman-Geschiebe, Palaeontologische Abh., Bd II, Berlin, 1885.
 Reuss E. A., Die Versteinerungen der böhmischen Kreideformation, Stuttgart, 1845—1846.

ДЕНТАЛИИДЫ МЕЛОВЫХ ОТЛОЖЕНИЙ ВОЛЫНО-ПОДОЛЬСКОЙ ПЛИТЫ

В. Т. Левицкий

Резюме

В статье на основании больше чем 100 образцов денталиид, хранящихся в Научно-природоведческом музее АН УССР, дано описание и стратиграфическое распространение на Волыно-Подольской плите следующих видов: *Fustiaria strehlensis* (Geinitz), *Dentalium nutans* Kner, *D. multicoatum* Favre, *D. sacheri* Alth.

В частности, описана скульптура трубок *Fustiaria strehlensis* (Geinitz). До настоящего времени были известны лишь ядра, принадлежащие данному виду.

ПАЛЕОЗООЛОГІЯ

ПРО ЗНАХІДКУ КІСТОК МАМОНТА В ОКОЛИЦЯХ ЛЬВОВА

Л. М. Кудрін

Восени 1954 року автор цієї статті разом з геологом В. В. Верниченко і студентами геологічного факультету Львівського університету провів екскурсію в околиці міста Львова з метою ознайомлення з четвертинними відкладами в зв'язку з одержаним повідомленням від геолога В. В. Верниченко про знахідку залишків мамонта.

Ці залишки, представлені фрагментами бивня мамонта (*Elephas primigenius* Blum.) і бедровою кісткою, очевидно, цього ж виду, були знайдені в основі нашарування темно-сірого з сизуватим відтінком щільного карбонатного тонкошаруватого суглинку.

Залишки *Elephas primigenius* Blum. в околицях Львова були відомі і раніше, але в більшості випадків не встановлена їх приуроченість до того чи іншого шару розрізу.

Залишки кісток мамонта були знайдені в стіні кар'єру цегельного заводу № 3.

Геологічний розріз в стіні цього кар'єру такий:

1. Під невеликим шаром ґрунту лежать сірувато-жовті некарбонатні, макропористі, нешаруваті легкі лесовидні суглинки.

2. Сизувато-сірі, місцями бурувато-жовті з вохряними плямами, частими включеннями бурого залізняка і окремими вертикальними каналами карбонатні тонкошаруваті суглинки.

3. Сизувато-сірі, тонкошаруваті карбонатні суглинки з рідкими включеннями бурого залізняка і плямами темно-сірих з сизуватим відтінком щільних грубопилуватих шаруватих суглинків. Навколо включень бурого залізняка в розрізі можна побачити видовжені і округлі кільця Лезиганга.

4. Темно-сірі, тонкошаруваті, щільні, карбонатні пісні суглинки з домішкою чорної обвугленої рослинної маси (водорості тощо).

ЗМІСТ

Палеозоологія

П. П. Балабай, Гетеростраки верхнього силуру Поділля	3
С. І. Пастернак, Фауна крейдових відкладів району Рахова, Закарпатської області	12
В. Т. Левицький, Денталіїди крейдових відкладів Волино-Подільської плити	24
Л. М. Кудрін, Про знахідку кісток мамонта в околицях Львова	29
С. І. Пастернак і С. П. Коцюбинський, Крейдові відклади Волино-Подільської плити і можливості їх використання в будівельній промисловості	31

Зоологія

В. І. Здун, Личинки трематод наземних молюсків західних областей України	35
В. І. Здун, Матеріали до фауни комах-шкідників фруктових дерев західної Волині	45
І. К. Загайкевич, Матеріали до вивчення жуків-вусачів (Coleoptera, Scambucidae) України	52
М. П. Рудишин, О. М. Білоконь, Матеріали до фауни гамазових кліщів комахоїдних і гризунів верхів'я басейну Дністра	61
М. І. Черкащенко, Матеріали про зараженість ектопаразитами птахів долини верхньої течії Дністра	69
Л. К. Опалатенко, До методики дослідження дихання у риби	76
М. П. Рудишин, Розміщення мишовидних гризунів у рослинних асоціаціях Боржавських полонин і Чорногори	80
М. І. Черкащенко, Ф. І. Страутман, Принципи складання програми стаціонарних досліджень по фауні хребтних тварин високогір'я Карпат	92

Ботаніка

К. А. Малиновський, Геоботанічна характеристика південно-західної частини Чорногірського хребта	104
І. В. Вайнагій, Плодоношення деяких видів трав'янистих рослин в різних гірських поясах Українських Карпат	121
Г. Я. Єрмаченко, Матеріали до динаміки наростання зеленої маси і отавності щучників Чорногори	129
К. О. Улична, Рід <i>Dicranella</i> бріофлори УРСР	140
В. М. Мельничук, <i>Vuxbaumia aphylla</i> Hedw. в околицях Львова	154